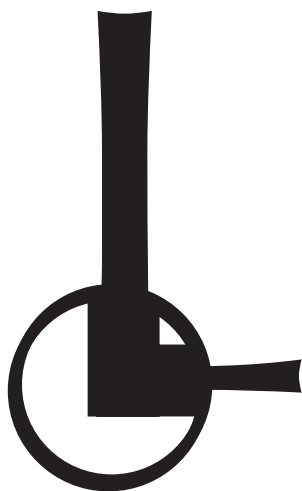

Ungdomars attityder och beteende när det gäller att köpa och sälja sex

- en studie i Jönköpings län våren 2008

**Thorbjörn Ahlgren
Johan Näslund
Michael Rosander**

FoU-rapport 2009:2
IFO Individ- och familjeomsorg

Ungdomars attityder och beteende när det gäller att köpa och sälja sex

En studie i Jönköpings län våren 2008

Johan Näslund, Thorbjörn Ahlgren & Michael Rosander

Forskning om ungdomars sexualitet

På senare år har debatten och forskningen om ungdomars sexualitet åter blivit aktuell. Moore och Rosenthal (2006) redogör för både nya och gamla trender när det gäller ungdomars sexualitet. De gamla frågorna är (1) hur ser föräldrars inflytande ut, (2) hur förändras ungdomar av den biologiska puberteten, (3) vilken inverkan har biologi respektive miljö på ungdomar, och (4) hur påverkar institutioner ungdomar. Dessa tidlösa frågor behöver enligt författarna kompletteras med senare forskning och diskussioner kring (a) den större toleransen för ungdomars sexuella utlevande, (b) de förändrade uppfattningarna av sexualitet som återfinns i den globala ungdomskulturen, och (c) förändringen av kommunikation via mobila tekniker och Internet. I detta sammanhang ska vi inte glömma bort frågan om vad som ska räknas som problembeteende och tonvikten i samhällsdebatten på risker med ungdomars sexuella beteende. Vi kan här påminna oss om diskussionen i Jönköpings-Posten sommaren 2008 huruvida det är bra eller ej att vänta med att ha samlag till efter giftermål. Detta då sex med flera partners har visat sig vara en riskfaktor för sexuellt överförbara sjukdomar.

Vi vill med den nedanstående forskningsgenomgången sätta in studien i sitt sammanhang, ungas sexuella erfarenheter, uttryck och tankar. Vi kan här endast antyda sexualitetens samhälleliga och kulturella grunder. Med det i bakhuvudet börjar vi med internationell forskning för att därefter komma in på studiens fokus på ungdomars attityder och beteende när det gäller att köpa och sälja sex i Sverige.

Ideas about 'right' and 'wrong' sexual behaviour are less rigid and boundaries between good and bad girls and boys are less clear. We know, too, that young people are delaying or dispensing with marriage while, at the same time, the age at which puberty begins is decreasing. (Moore & Rosenthal, 2006, s. 6).

Samtidigt som vi kan se att stora grupper lever ut sitt sexualliv mer "fritt" (Herlitz & Ramstedt 2005), finns en stor minoritet som inte har sex före äktenskapet även om inte denna muntliga övertygelse behöver visa sig i beteendet (Moore & Rosenthal, 2006). Unga människor är numera ofta engagerade i mer varierad sexualitet och med fler partners, än tidigare generationer. Detta kan bl.a. ses i utövandet av oral- och analsex som blivit vanligare i dag (Forsberg, 2006). Även om dessa beteenden inte alltid är frivilliga. Överhuvudtaget verkar det inte finnas en klar gräns mellan frivillig/gemensam sex och ofrivillig/enkelriktad sex. Att ha ofrivillig sex är inte bundet till kvinnor, även män kan ha ofrivillig sex.

Kamrater blir viktiga personer i tonåren och attityder och beteenden påverkas av kamrater och de grupper som man tillhör eller vill tillhöra (SunWolf, 2008). Jämförelser med andra ungdomar och grupper när det gäller sex är vanliga och påverkar i hög grad tonåringens sexuella beteende. Tonåringens sexuella utveckling måste ses mot bakgrund av många och varierade

sociala krafter som är satta i konstant förändring och sättet som tonåringen beter sig sexuellt på och har åsikter kring, varierar från individ till individ (Moore & Rosenthal, 2006).

At any given time, choices about sexual behaviour will reflect the different physical, social, cultural and economic environments in which adolescents live and their personal qualities and life histories. Given the diversity of experiences that young people draw on consciously or unconsciously in determining their sexual behaviors, it is not surprising that we find a remarkable heterogeneity in those behaviours (Morre, & Rosenthal, 2006, s. 35).

Forskare varnar för att sexuellt experimenterande etiketteras som sexuellt problembeteende (Jessors & Jessor, 1977). En del forskning har visat att sexuellt experimenterande inte behöver innebära senare problem för den unge. Det är först tillsammans med andra utvecklings- och beteendeproblem som unga får större hälsoproblem (Bingham & Crockett, 1996).

Tvång i samband med sexuella aktiviteter är ett problem som även finns bland ungdomar. I internationella studier uppskattar man att 5-20 % av kvinnliga studenter och 5-6 % av manliga studenter har varit utsatta för något sexuellt tvång. Troligtvis beror männens mindre rapportering av att män skäms mer än kvinnor i liknande situationer (Moore & Rosenthal, 2006). Det är viktigt att påpeka att sexuellt utnyttjande inte alltid leder till långvariga hälsoproblem. Precis som med sexuellt risktagande är det svårt att göra en gränsdragning när det gäller sexuellt tvång eller ej. Hur ska man t.ex. dra gränsen mellan frivillig och ofrivillig sex och kamrattryck, eller önskan att tillhöra en grupp eller relation.

I en genomgång av 268 kvalitativa studier åren 1990-2004 skapade Marston och King (2006) sju tematiska faktorer som är aktiva i unga människors skapande av sitt sexuella beteende. Nedan redovisas dessa bl.a. för att visa på det sociala samspelets stora betydelse.

1. Unga människor värderar sina sexuella partners utifrån risken för att få könssjukdomar. Exempelvis kan man tänka sig att inte använda kondom med partners som är "riskfria".
2. Sexuella partners har en stor betydelse för det allmänna beteendet. Här har såväl lokala som mer internationella kulturuppfattningar en stor betydelse när det gäller exempelvis sexuellt våld.
3. Användandet av kondom kan bli stigmatiserande och visar på bristande förtroende. Exempelvis vågar man inte säga att man vill använda kondom då det kan betyda att partnern blir misstänksam på hur man ser på henne/honom.
4. Stereotyper kring genus är viktiga när det gäller att bestämma sociala förväntningar och beteenden. Detta handlar om förväntningar på erfarenhet, aktivitet, etc i den sexuella relationen.
5. Sexuella aktiviteter blir "belönade och straffade" från omgivningen. Exempelvis omgivningens gillande eller ogillande av att ha haft flera partners och olika "belöningar" för att man sexuellt tillfredsställer sin partner, kompis, etc.
6. Anseende (att vara respektabel eller ej) avseende hur sexuellt aktiv man är har en stor betydelse för den sociala kontrollen av det sexuella beteendet.
7. Sociala förväntningar hämmar kommunikation om sex. Exempelvis säger många kvinnor inte ja till en sexuell aktivitet för "tidigt", för att inte bli stämplad som "lösaktig".

En gedigen svensk forskningsöversikt av svenska ungdomars sexualitet skrevs av Margareta Forsberg 2006. Översikten var beställd och utgiven av Folkhälsoinstitutet. Den nedanstående

texten är hämtad från hennes forskningsöversikt. Sverige skiljer sig på intet sätt från de stora förändringarna som finns i västvärlden. I detta ingår att de flesta ungdomar i stort är nöjda med sina sexuella erfarenheter. I genomsnitt var tredje svensk ungdom som gått ut årskurs 9 hade haft sin samlagsdebut. Två tredjedelar hade haft sin samlagsdebut senast i gymnasiet årskurs 3. Antalet sexualpartners är fler för män än för kvinnor, men kvinnor har under de senaste åren ökat antalet sexualpartners. Oralsex praktiseras av i stort sett alla sexuellt aktiva ungdomar, medan analsex utövas i mindre grad (finns siffror upp till 20 % av gymnasieungdomar). De flesta (finns siffror på minst 85 %) har inte någon erfarenhet av gruppsex. Pojkarna är mer benägna att pröva gruppsex. Mellan en tredjedel och hälften av ungdomarna i en studie av tredjeårsgymnasister hade haft s.k. KK (knullkompis). I Sverige, liksom den övriga västvärlden, är skillnaderna mellan könen i en rad olika sexuella aspekter betydande. Även när det gäller en ökning av tillgängligheten när det gäller pornografi sitter vi i samma båt, dvs. Internets påverkan. Ungdomar i dag har stor tillgång till Internet och därmed också pornografi. Forsberg (2006) pekar på att det i varje ungdomsgeneration finns en mindre grupp som är mer sexuellt riskbenägen än andra ungdomar.

Svenska ungdomar - att köpa och sälja sex

Först kan vi konstatera att det i dag finns alldeles för lite kunskap inom detta område för att med säkerhet uttala sig om hur mönstret bland ungdomar ser ut. Vi vet att när man gjort prostitutionskartläggningar i Sverige saknas ungdomar som sålt eller köpt sex. Det finns också svårigheter i att definiera begreppen köpa och sälja sex bland ungdomar. Internationella studier (se ovan) visar t.ex. att det i många ungdomsrelationer ingår att ge varandra olika gåvor efter sexuella aktiviteter, men var går gränsen mellan uppskattning och köp? Vi har dock de senaste åren fått tre svenska studier, en mer vetenskaplig, inom detta område. Den första kom 2004 (Svedin & Priebe, 2004; 2007) och ligger till grund för vår studie och den andra kom i år (2008) och gjordes av prostitutionsgruppen vid socialtjänsten i Göteborgs kommun. En tredje studie som vi ser som en förstudie till denna studie gjordes av Luppen kunskapscentrum år 2006 i Jönköpings kommun (Näslund & Ahlgren, 2006).

Under åren 2003-2004 genomförde Svedin och Priebe (2004) en studie på en normalpopulation av ungdomar i årskurs 3 på gymnasiet i fem svenska kommuner. Genom att gå ut i klasserna fick studien en svarsfrekvens på 77 procent, vilket får anses vara en god svarsfrekvens i detta sammanhang.

I den föreliggande undersökningen svarade 60 ungdomar eller 1,4 procent att de någon gång sålt sex mot ersättning/pengar. Av dessa var 23 flickor och 37 pojkar motsvarande 1,0 procent av flickgruppen och 1,8 procent av pojkgruppen. Första gången ungdomarna sålde sex mot ersättning var de i medeltal 15,9 år gamla (Svedin & Priebe, 2004; 2007, sid 270) .

Den vanligaste ersättningen var pengar, men även mat/boende, saker, aktiviteter eller narkotika förekom. Kontakt fick man via Internet, kamrater eller på krogen. Gruppen som sålt/köpt sex hade oftare invandrarbakgrund och upplevde i de flesta fall dålig psykisk hälsa. Svedin och Priebe (2004; 2007) skriver att dessa ungdomar har levt och lever ett påtagligt sexualiserat liv, med flera partners, tidig sexualdebut, ofta prövat sexuella handlingar som man fått idéer till genom pornografi och har liberala attityder till att sälja sex för egen del och acceptans av att andra gör det. Utöver att de har sålt sex har de en mängd andra problem i sina liv såsom utagerande, alkoholkonsumtion, missbruk, etc.

Prostitutionsgruppen i Göteborg gjorde 2007-2008 en studie av ungdomar och deras köpslående med sexuella aktiviteter. En enkätundersökning genomfördes på s.k. ungdomssajter på Internet. På dessa ungdomssajter fanns möjlighet att fylla i en enkät. Med hänsyn till att denna

studie inte var genomförd på ett slumpmässigt sätt och siffrorna därmed inte kan överföras till en normalpopulation, dvs. att förklara hur många procent av killar i Sverige som köpt sex, kan vi konstatera att 43 killar och 37 tjejer sagt sig sälja sex mot ersättning vid något tillfälle. Den vanligaste ersättningen var pengar, men även aktiviteter, alkohol och andra droger fanns med. Ungdomarna var 16-17 år när de första gången sålde sex och den vanligaste sexköparen var en man mellan 25 och 35 år. En tredjedel av killarna uppgav att de sålt sex till en kvinna. Det vanligaste sättet att få kontakt med sexköparna var via Internet, men också via kamrater och på krogen var vanliga kanaler för att knyta sexuella kontakter. Författarna skriver att det "är en speciell grupp med ungdomar som sålt eller bytt sexuella tjänster" (Prostitutionsgruppen Göteborg, 2008, sid 99). Detta uttalande stöds av de professionella socialarbetarna som man intervjuat.

År 2006 gjorde Luppen kunskapscentrum en studie av attityder till och erfarenhet av att köpa och sälja sex hos samtliga ungdomar i Jönköpings kommun som var födda 1987. Ett brev som skickades till ungdomarna beskrev undersökningen och de fick en kod som de skulle uppge för att kunna svara på enkäten via Internet. Endast 25 % av ungdomarna födda 1987 i Jönköpings kommun svarade på frågeformuläret. Detta gör det svårt att uttala sig om storleken på gruppen som har erfarenhet av att ha sålt sex bland dessa ungdomar. Orsaken till den låga svarsfrekvensen är svår att uttala sig om, då det har visat sig att flera ungdomar inte har kunnat komma fram på Internet och svara på frågeformuläret. I undersökningen svarade 10 ungdomar att de sålt sex mot ersättning. Medianåldern för när de första gången sålde sex mot ersättning var 16,3 år, medan den var 15,9 år i Svedin och Pribes (2004; 2007) studie. Svedin och Priebe skriver att ett framträdande drag i deras resultat är att de ungdomar som sålt sex mot ersättning lever ett påtagligt sexualiserat liv. Detta stämmer överens med ungefär hälften av ungdomarna i Jönköpingsundersökningen. Det har också framkommit kritik när det gäller Svedin och Pribes resultat i detta avseende, då de inte har kunnat följa individers resultat som det gick att göra i Jönköpingsundersökningen. Ett annat resultat som strider mot Svedin och Pribes resultat är att i Jönköpingsundersökningen har inte ungdomarna invandrarbakgrund utom i ett fall, medan man i Svedin och Pribes undersökning kom fram till att ungdomar som sålt sex mot ersättning ofta hade invandrarbakgrund. Andra framträdande drag i studien var att Internet är vanligt när det gäller diskussioner om att sälja sex även bland ungdomar. Positivt är att Jönköpingsungdomarna i så hög grad var villiga att söka stöd hos föräldrar, nära vänner och professionella. Även om resultatet när det gäller den professionella gruppen är lägre verkar det finnas en öppning mot att professionella accepteras av ungdomarna i svåra lägen.

Att det finns en grupp ungdomar som lever ett högst sexualiserat liv med ett sexuellt risktagande verkar alla överens om, men finns det inga ungdomar som lever ett vanligt socialt liv, men ett sexualiserat sådant? Och hur är det med dem som experimenterar med sex i ungdomen, fortsätter de att leva ett högst sexualiserat liv? Forskning som pekar på dessa frågor beskrivs av Magnusson (2009b).

Resultaten visade att det är viktigt att inte studera flickor med tidig sexuell debut som en homogen grupp. För vad som framkom i denna studie var att flickor med enbart sexuella erfarenheter utan problembeteende hade en helt annan livssituation än flickor med problembeteende. Flickorna hade goda föräldra- och kamratrelationer och hade inga personliga problem. Det enda var att flickorna inte var motiverade att studera. Det var främst flickor med problembeteende (med eller utan sexuell erfarenhet) som hade sociala och personliga problem: spända relationer till föräldrarna, psykosomatiska symptom och låg skolmotivation (ibid, sid 173).

Nedan är ovanstående diskussion sammanfattad i en figur. Att ett stort sexuellt risktagande tillsammans med en social problematik leder till hälsoproblem för unga är ett välkänt fenomen inom socialtjänsten men sexuellt risktagande i sig kan troligtvis inte förutsäga hälsoproblem. I figur 1 nedan har vi valt att kalla den sexualitet som ungdomar med stort sexuellt risktagande och hög social problematik har som *överlevnadssexualitet*. Det är dessa ungdomar som använder sin sexualitet i syfte att få mat – husrum – värme – etc. (se t.ex. Göteborgsundersökningen och Grytback & Borgestrands norska intervjustudie 2004). De lever i högsta grad ett sexualiserat liv. Sexualiteten bland de ungdomar som däremot har ett stort sexuellt risktagande, men har liten social problematik, vill vi beskriva som ungdomar med *ett sexuellt beroende*. Man inte bara känner/tänker på sex utan utövar olika typer av sex i större utsträckning än andra ungdomar. Ungdomar som varken har ett stort eller litet risktagande skulle i detta sammanhang närmast kallas en kulturanpassad sexualitet. Vi har valt att inte benämna de ungdomar som har ett litet sexuellt risktagande då de inte ingår i denna studie. Det innebär däremot inte att dessa ungdomar är utan sexualproblematik, bara att man inte har ett stort sexuellt risktagande.

		Social problematik		
		Liten	Varken stor eller liten	Stor
Sexuellt risktagande	Stort	”Sexuellt beroende”		”Överlevnadssexualitet”
	Varken stort eller litet		”Kulturanpassad sexualitet”	
	Litet			

Figur 1. Ungdomars olika typer av sexualitet beroende på hur stort sexuellt risktagande och social problematik som finns.

Till sist i denna del vill vi betona det uppenbara.

Majoriteten av tonåringarna hade en positiv attityd till sexualitet och en positiv självbild (Magnusson, 2009a, sid 98) .

Metod

Studien omfattar samtliga studerande i skolår 3¹ på gymnasiet i Eksjö, Jönköping, Nässjö och Vaggeryds kommuner, totalt 2 352 ungdomar. Kommunerna valdes som representanter för olika kommuntyper. Genomförandet av studien har godkänts av berörda förvaltningschefer som också utsåg kontaktpersoner som på olika sätt medverkade till studiens genomförande. Inför varje undersökningstillfälle har information skickats till skolpersonal som informerat eleverna och planerat tidpunkt för genomförande. Undersökningen genomfördes digitalt genom att eleverna besvarade enkäten i skolans datasal. Vid varje undersökningstillfälle har en forskningsassistent medverkat för att informera om studien och säkerställa att undersökningen genomfördes på ett tryggt och korrekt sätt.

¹ Födda 1989; studien genomfördes våren 2008 för att säkerställa att samtliga respondenter var 18 år eller äldre.

Det har trots noggrann planering och information varit svårt att genomföra studien på skoltid. Brist på tillgänglig lektionstid, bristande motivation hos eleverna och lärare har angetts som skäl till att inte delta alls eller att genomföra undersökningen när eleverna var lediga t.ex. på en håltimme eller sovmorgon. Detta har inneburit att fyra av tio möjliga elever har svarat på frågeformuläret. Vi kan i tabellen nedan se att det har varit speciellt svårt att nå eleverna i Eksjö och Vaggeryds kommuner.

Tabell 1. *Deltagare och antal möjliga elever per kommun*

<i>Kommun</i>	<i>Elevantal</i>		<i>Antal elever som besvarat frågeformuläret</i>	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Eksjö	101	113	27	44
Jönköping	816	837	356	311
Nässjö	186	204	97	111
Vaggeryd	42	53	6	5
Totalt (Pojkar/Flickor)	1 145	1 207	486	471
Totalt	2 352		957	

Som vi kan se ovan har vi inte nått alla elever i de undersökta kommunerna. Oavsett vad det beror på skapar det problem med att statistiskt generalisera resultatet till andra grupper. Enligt flera forskare (se exempelvis Yin, 1994) bör man skilja mellan statistisk och analytisk generalisering där analytisk generalisering innebär att forskaren för en vetenskaplig diskussion om huruvida resultatet kan generaliseras till andra grupper. Oftast handlar det om att man jämför med andra forskningsresultat. Att sex av tio möjliga elever inte har kunnat/velat svara på frågeformuläret innebär att resultaten inte går att statistiskt generalisera till andra grupper, men vi kommer att föra en diskussion om den analytiska generaliserbarheten senare i rapporten. När det gäller trovärdigheten hos data anser vi att den är god pga. att frågeformuläret använt sig av ett tidigare provat instrument och att datainsamlingen har skett på ett systematiskt och liknande sätt i de olika kommunerna.

Resultat

Att sälja sex

9,1 % (79 av 862 personer²) har blivit erbjudna pengar eller annan form av ersättning för sexuella tjänster, där 71,8 % av dessa var tjejer och följaktligen 28,2 % var killar. Det innebär att 12,7 % av tjejerna (56 av 440 tjejer) och 5,2 % av killarna (22 av 420 killar) någon gång har blivit erbjudna ersättning för sex. Det var 9 % som blivit erbjudna ersättning, men bara 1,9 % (16 av 864 personer) som angav att de faktiskt har utfört sexuella tjänster mot någon form av ersättning. I detta fall fördelade sig gruppen omvänt där bara 20,0 % av dessa var tjejer, medan 80,0 % var killar. Totalt var det 0,7 % av tjejerna (3 av 441 tjejer) och 2,9 % av killarna (12 av 421 killar) som utfört sexuella tjänster mot ersättning³.

² 872 personer har angett att de har svarat uppriktigt på frågorna (svarsalternativ 4 och 5 på fråga 38C). Övriga (45 har svarat 1-3 på fråga 38C och 44 har inte svarat alls) finns inte med i denna redovisning av resultat.

³ En av dem som angav att de har sålt sex har inte angivit kön.

Uppdelat på sju olika situationer har 10 av de 16 personerna angivit att de har utfört åtminstone en av dessa mot ersättning (tre tjejer, sex killar och en med okänt kön). Det innebär att 6 personer har angett att de har sålt sex, men att det är i någon annan situation än de sju som fanns uppräknade i enkäten. Se tabell 2 för en sammanställning av de sju situationerna. 2 personer (en kille och en med okänt kön) har angett att man har utfört en av situationerna, 4 har angett två av situationerna (en tjej och tre killar), 3 har angett tre av situationerna (två tjejer och en kille), samt slutligen har 1 angett fem av situationerna (en kille).

Tabell 2. *Antal som utfört sexuella tjänster mot ersättning i sju situationer*

Situation	Totalt	Tjejer	Killar
Visat könsorganet	4	1	2
Blivit fotograferad eller filmad naken	3	1	2
Onanerat åt någon	3	2	1
Haft oralsex	6	2	4
Haft samlag	6	2	4
Haft analsex	1	0	1
Blivit fotograferad eller filmad i sexuell situation	1	0	1

Även om en ganska liten andel angett att de faktiskt har sålt sexuella tjänster kan en betydligt större andel tänka sig att göra det. Totalt kan 15,1 % (131 av 866 personer) tänka sig att utföra sexuella tjänster mot någon form av ersättning – 75,2 % av dessa var killar och 24,8 % var tjejer. Det innebär att 23,0 % av killarna (97 av 421 killar) och 7,2 % av tjejerna (32 av 443 tjejer) kan tänka sig att sälja sexuella tjänster. Anledningar till att man kan tänka sig sälja sexuella tjänster kan säkert vara många. I detta fall var alternativen att välja bland: (a) för att kunna köpa något jag önskar mig men inte har råd med, (b) för att kunna få något som jag önskat mig, samt (c) annan anledning. I tabell 3 redovisas hur detta såg ut bland dem som kan tänka sig att sälja sexuella tjänster, totalt och uppdelat på killar och tjejer.

Tabell 3. *Anledningar till att man kan tänka sig sälja sex. Antal och andel inom respektive grupp. Totalt avser antalet som svarat Ja på åtminstone en av frågorna.*

Anledning	Totalt		Tjejer		Killar	
	n	%	n	%	n	%
Kunna köpa något som jag önskat men inte har råd med	64	7,7	14	3,3	49	12,2
Kunna få något som jag önskat mig	63	7,5	13	3,0	49	12,0
Annan anledning	92	11,0	22	5,1	69	17,0
Totalt	121	14,2	32	7,4	88	21,0

Ovan angivna andel som kan tänka sig att sälja sexuella tjänster baserades på tanken om ersättning. När det frågades efter sexuella situationer som man kan tänka sig pröva mot ersättning ökades andelen något pga. att fler killar här anger att man kan tänka sig utföra åtminstone en av de uppräknade sju situationerna. Totalt var det 15,1 % (131 av 866 personer) som

kan tänka sig att sälja sexuella tjänster när svaret baserades på olika sexuella situationer. 23,0 % av killarna (97 av 421 killar) och 7,2 % av tjejerna (32 av 443 tjejer) kan tänka sig att sälja sexuella tjänster. I tabell 4 redovisas detta uppdelat på de sju situationerna.

Tabell 4. *Antal som kan tänka sig utföra sexuella tjänster mot ersättning i sju situationer. Totalt avser antalet som svarat Ja på åtminstone en av frågorna.*

Situation	Totalt		Tjejer		Killar	
	n	%	n	%	n	%
Visa könsorganet	65	7,6	7	1,6	57	13,7
Bli fotograferad eller filmad naken	65	7,6	23	5,2	41	9,9
Onanera åt någon	41	4,8	9	2,0	32	7,7
Ha oralsex	50	5,8	6	1,4	43	10,3
Ha samlag	80	9,3	10	2,3	68	16,3
Ha analsex	43	5,0	5	1,1	37	8,9
Bli fotograferad eller filmad i sexuell situation	43	5,0	8	1,8	32	8,2
Totalt	131	15,1	32	7,2	97	23,0

Acceptans för att andra säljer sexuella tjänster är betydligt högre. 40,9 % (348 av 850 personer) accepterar att andra gör det. Killar tycker i större utsträckning att det är okej – 52,6 % av killarna (215 av 409 killar) och 29,8 % av tjejerna (131 av 439 tjejer). Uppdelat på de sju situationer som använts ovan ser fördelningen ut på följande sätt (se tabell 5).

Den andra sidan av myntet, att köpa sexuella tjänster, var än mindre än andelen som säljer sexuella tjänster. Bara 1,7 % (15 av 860 personer) angav att de någon gång erbjudit pengar eller annan ersättning för att få sex. Uppdelat på kön såg fördelningen ut enligt följande: 3,1 % av killarna (13 av 418 killar) och 0,5 % av tjejerna (2 av 440 tjejer) erbjudit ersättning för att få sex.

Tabell 5. *Antal som kan acceptera att andra utför sexuella tjänster mot ersättning i sju situationer. Totalt avser antalet som svarat Ja på åtminstone en av frågorna.*

Situation	Totalt		Tjejer		Killar	
	n	%	n	%	n	%
Visa könsorganet	250	29,5	75	17,1	174	42,6
Bli fotograferad eller filmad naken	297	35,1	115	26,3	180	44,2
Onanera åt någon	212	25,1	66	15,1	145	35,7
Ha oralsex	195	23,1	57	13,0	137	33,8
Ha samlag	202	23,9	56	12,8	144	35,5
Ha analsex	182	21,5	50	11,4	130	32,2
Bli fotograferad eller filmad i sexuell situation	213	25,2	61	14,0	150	37,0
Totalt	348	40,9	131	29,8	215	52,6

De som säljer sex

I detta avsnitt kommer de som har angivit att de har utfört sexuella tjänster mot ersättning att granskas mer ingående. Följande handlar alltså bara om den gruppen. Först en liten beskrivning av gruppen. Det var 16 personer som angav att de har fått ersättning för sexuella tjänster; 12 killar och 3 tjejer (och en som inte angett kön).

- Nio av dem som svarat att de har utfört sexuella tjänster är 18 år och sju av dem är 19 år.
- Fem av dem som svarat att de har utfört sexuella tjänster går mer praktiska gymnasieprogram (t.ex. barn- och fritids- eller byggprogrammet), och elva av dem går mer teoretiska program (t.ex. naturvetenskaps- eller teknikprogrammet).
- Tolv av dem är från Jönköpings kommun och fyra av dem är från Nässjö kommun.
- Tio av dem bor med mamma och pappa, två med mamma, två med pappa, en med mamma och styvpappa och en med pappa och styvmamma.
- Papporna till dem som svarat att de har utfört sexuella tjänster är yrkesarbetande i 13 av fallen, 2 av papporna är pensionerade och 1 är hemmapappa.
- Mammorna till dem som svarat att de har utfört sexuella tjänster är yrkesarbetande i elva av fallen, en mamma är pensionerad, tre mammor är hemmafruar och en mamma är arbetslös.
- Sju av dem som har svarat att de har utfört sexuella tjänster har föräldrar (åtminstone en) som har invandrat till Sverige. Alla utom tre av ungdomarna är dock födda i Sverige.
- Samlagsdebuten var 14,6 år i genomsnitt (signifikant skilt från övriga som i genomsnitt debuterade då de var 15,6 år gamla, $t(610) = 2,583$, $p < .01$).

Sju av dem har fått pengar som ersättning för de sexuella tjänster de har utfört; fyra av dem har fått mat eller boende, tre av dem har fått saker och sex av dem har fått aktiviteter (fyra svarade inte alls, övriga har fått annan ersättning). Kontakt med dem som har gett dem ersättning för sexuella tjänster har fyra personer fått via Internet, tre av dem genom kompisar, två av dem på gatan och en av dem genom eskortverksamhet. Vad gäller omfattningen har en per-

son gjort det fler än tio gånger, tre personer 5-10 gånger, två personer 2-5 gånger och för en person har det varit en engångsföreteelse (nio personer har inte svarat alls).

Den kompiskrets som dessa 16 ungdomar befinner sig i skiljer sig i vissa avseenden från övriga i undersökningen. Det handlar om att kompisarna i större utsträckning än andra tittar på porr och att några gillar våldsporr. Det är vanligare att man skryter om sina sexuella erfarenheter och att man visar sig i sexuella situationer på Internet och i mobilen. Det finns slutligen en mindre tolerans mot kompisar som är homosexuella. I tabell 6 redovisas signifikanta skillnader som hittades.

Tabell 6. Skillnader i kompiskretsen mellan de som har sålt sex och de som inte har sålt sex (likertskala 1 – 5, där 1 innebär att påståendet inte alls stämmer).

Kompisarna	Sålt sex		Ej sålt sex		t	df	p
	Medel	SD	Medel	SD			
Några gillar att se på våldsporr	2,4	1,5	1,4	0,9	4,445	811	***
De flesta tycker att hårdporr är äckligt	2,4	1,2	3,4	1,4	2,724	800	**
Några tittar ofta på porr	3,6	1,6	2,5	1,4	3,115	816	**
Några tittar på barnporr på nätet	1,8	1,5	1,1	0,4	6,805	823	***
Några tycker att sex med barn är okej (under 15 år)	2,5	1,5	1,3	0,8	5,540	818	***
Vanligt att man skryter om sexuella erfarenheter	3,3	1,5	2,2	1,2	3,820	837	***
Vanligt att man visar sig i sexuella situationer på Internet	1,8	1,1	1,2	0,5	4,592	827	***
Vanligt att man visar sig i sexuella situationer i mobilen	1,7	1,3	1,2	0,5	4,134	827	***
Om någon var homosexuell skulle han/hon bli utfrys	3,0	1,6	2,0	1,2	3,064	834	**

*** p < .001, ** p < .01

Vad gäller värderingar och föreställningar om sex och relationer skiljer sig gruppen som har sålt sexuella tjänster i några fall. Det handlar främst om huruvida man ska ha sex om man inte är förälskad eller om man ska vara trogen sin pojk- eller flickvän. De som har sålt sex tycker i mindre utsträckning att förälskelse eller trohet är viktigt när det handlar om sex. Aspekter som gäller föreställningar om könsskillnader gällande sexaktivitet visade i de flesta fall inga skillnader mellan grupperna. Undantaget är att de som har sålt sex i mindre utsträckning håller med om påståendet att tjejer gillar killar som är kärleksfulla och visar omsorg. I tabell 7 redovisas ovan nämnda skillnader.

Tabell 7. Skillnader i värderingar och föreställningar om kärlek och sex mellan de som har sålt sex och de som inte har sålt sex (likertskala 1 – 5, där 1 innebär att påståendet inte alls stämmer).

Värderingar, föreställningar om sex och relationer	Sålt sex		Ej sålt sex		t	df	p
	Medel	SD	Medel	SD			
Inte ha sex med någon man inte är förälskad i	1,5	0,8	2,9	1,4	3,900	858	***
Fel att ha sex med annan om man har pojk-/flickvän	3,3	1,9	4,7	0,9	5,887	857	***
Tjejer gillar killar som är kärleksfulla och visar omsorg	3,5	1,0	4,2	0,9	2,966	855	**

*** p < .001, ** p < .01

En av killarna har haft sex med en annan kille (ytterligare en har haft smeksex/hånglat med en annan kille) och en av tjejerna har haft sex med en annan tjej. Alla killar har haft/har flickvän och samtliga tre tjejer har haft/har pojkvän. En av tjejerna har dessutom haft/har flickvän. Tre av killarna och en av tjejerna har haft gruppsex. Sex av killarna och en av tjejerna har visat könet på Internet eller via mobilen. Tre av killarna och en av tjejerna har smekt sig själva och har hånglat/haft sex och visat det på Internet eller via mobilen. Sju av killarna och en av tjejerna har haft samlag med fler än 5 personer, en av killarna och en av tjejerna har haft det med 4-5 personer, slutligen fyra av killarna och en av tjejerna har haft det med 2-3 personer.

Trots att de säljer eller har sålt sexuella tjänster uppskattar hälften av dem att de har ungefär samma sexuella erfarenhet som andra ungdomar i deras ålder. Åtta av dem har angett ”ungefär som de flesta”. Fyra av dem anser sig ha större sexuell erfarenhet och tre anser sig ha mindre sexuell erfarenhet är de flesta i samma ålder. Fem ungdomar känner sexuell lust nästan hela tiden, fem ungdomar känner det ofta, tre ibland, en sällan och en känner aldrig sexuell lust. Tre av dem som säljer eller har sålt sexuella tjänster tittar på porr i stort sett varje dag (20 % jämfört med 4 % i hela undersökningsgruppen), fem tittar någon gång per vecka (33 % jämfört med 13 % i hela undersökningsgruppen), tre någon gång i månaden, två ett par gånger om året och två har aldrig tittat på porr. Sex ungdomar som sålt sex tycker att dagens gräns för laglig sex borde vara kvar, fyra menar att den bör sänkas (två av dem till 13 år eller lägre), fem menar att den bör höjas (tre av dem till 17 år eller högre).

Att bli utsatt mot sin vilja

Att bli övertalad, pressad eller tvingad till sexuella handlingar är något som kan hända. Gemensamt är att det sker mot ens egen vilja. Åtta av de aktuella ungdomarna har i någon form blivit utsatta mot sin vilja och fem av de aktuella ungdomarna har inte blivit utsatta (tre har inte svarat alls). I tabell 8 redovisas hur många som har blivit utsatta för några olika typer av sexuella situationer.

Tabell 8. *Antal som har blivit utsatt för olika sexuella handlingar*

Situation	Totalt	Tjejer	Killar
Någon har blottat sig för dem	5	3	1
Någon har tafsat på dem	7	3	3
De har onanerat åt någon	3	3	0
De har haft samlag	5	3	1
De har haft oralsex	4	2	1
De har haft analsex	2	1	0
Totalt	8	3	4

Antalet gånger detta har hänt varierar. För tre av de sju som svarat har det hänt fler än fem gånger, för en person har det hänt 2-5 gånger och för övriga tre har det skett vid ett tillfälle. Värt att notera är att för tjejerna har det för två av dem skett fler än fem gånger och för en av dem 2-5 gånger. Det är sex av personerna som har svarat på ytterligare frågor om att bli utsatt mot sin vilja. Nedan beskrivs var och en av dem:

- Kille, 18 år, var 17 år när han blev utsatt första och enda gången. Det var en 20-årig kvinna som han kände som utsatte honom. Fick ersättning.
- Kille, 19 år, var 12 år när han blev utsatt första och enda gången. Det var två kvinnor som utsatte honom.
- Kvinna, 18 år, var 17 år första gången hon blev utsatt och det har skett upprepade gånger (fler än 5). Det var en 19-årig man som hon inte kände som utsatte henne.
- Kvinna, 19 år, var 18 år första gången hon blev utsatt och det har skett upprepade gånger (2-5 gånger). Det var en 20-årig man som hon kände som utsatte henne.
- Kvinna, 19 år, var 5 år första gången hon blev utsatt och det har skett upprepade gånger (fler än 5). Det var tre män i 30-årsåldern som hon kände som utsatte henne. Fick ersättning.
- Person som inte uppgett kön, 19 år, var 15 år första gången han/hon blev utsatt första och enda gången. Det var en 41-årig man som han/hon inte kände som utsatte honom/henne.

Att utsätta andra

Åtta av personerna som har sålt sexuella tjänster har som tagits upp ovan i någon form blivit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja. Av dem som har sålt sexuella tjänster har dock fem dragit in, övertalad, pressad eller tvingat någon annan till sexuella handlingar, tre är killar,

en är tjej och en har inte angivit kön (tre har inte svarat alls). Av dessa fem är det tre som också själva blivit utsatta. I tabell 9 redovisas hur många som har blivit utsatta för några olika typer av sexuella situationer.

Tabell 9. Antal som har utsatt andra för olika sexuella handlingar

Situation	Totalt	Tjejer	Killar
Jag har blottat mig för någon	4	1	3
Jag har tafsats på någon	4	0	3
Jag har tvingat annan att onanera åt mig	0	0	0
Jag har tvingat annan att ha samlag	1	1	0
Jag har tvingat annan att ha oralsex	0	0	0
Jag har tvingat annan att ha analsex	0	0	0
Totalt	5	1	3

Med så få personer kan det vara enklast att helt enkelt beskriva dem var och en.

- Kille, 18 år, har blottat sig för och tafsats på en kille mot hans vilja genom att övertala den andre. Båda var 16 år gamla när det hände. Han själv var berusad, men det var inte killen som blev utsatt. Det har bara skett en gång.
- Kille, 18 år, har blottat sig för och tafsats på en kille mot hans vilja. Båda var 16 år gamla när det hände. Det har skett 2-5 gånger.
- Kille, 18 år, har varit utsatt själv, har blottat sig för och tafsats på en tjej mot hennes vilja genom att lura, utnyttja position och övertalning. Han var 17 år och hon var 22 år. Han var berusad när det hände och det har skett fler än fem gånger.
- Tjej, 19 år, har varit utsatt själv, har blottat sig och tvingat en kille till samlag mot hans vilja genom övertalning och genom att hålla fast den andre. Hon var 17 år och han var 19 år när det hände. Båda var berusade och det har skett fler än 5 gånger.
- Person, 19 år, har varit utsatt själv, tafsats på en kille mot hans vilja genom att lura den andre. Båda var 18 år när det hände. Det har bara skett en gång.

Sammanfattande diskussion

Kunskapen om i vilken omfattning ungdomar har sålt eller köpt sex är begränsad. Delvis kan det bero på svårigheten med att bestämma vad som omfattas i begreppen sälja och köpa sex. Studier visar också att det i ungdomsrelationer förekommer att gåvor ges efter sexuella aktiviteter. I denna studie har totalt 16 personer (1,9 %) uppgett att de i olika omfattning utfört sexuella tjänster mot ersättning och att 79 personer (9,1 %) blivit erbjudna pengar eller annan ersättning för sexuella tjänster. Det är fler killar än tjejer som säljer sex. När det gäller att ha blivit erbjuden sex mot ersättning är det flest tjejer som svarat ja. Resultatet visar också att 131 personer (15,1 %) kan tänka sig att utföra sexuella tjänster mot ersättning. I svaren kan vi också utläsa att 348 personer (40,1%), mestadels killar, accepterar att andra utför sexuella tjänster mot ersättning. När det gäller i vilka kretsar de som säljer sex umgås är det tydligt att ungdomarna tittar mer på porr, att det är vanligare att de visar sig i sexuella situationer och att de har mindre tolerans mot homosexuella. Samlagsdebuten var ett år tidigare än hela undersökningsgruppen. Det är vanligare att man blivit utsatt för olika sexuella handlingar mot sin vilja, men man har också utsatt andra för sexuella handlingar mot deras vilja. Sammantaget kan vi se att ungdomarna i denna studie som sålt sex lever ett påtagligt mer sexualiserat liv än vad andra ungdomar i motsvarande ålder gör.

Jämför vi med Svedin och Priebe's undersökning (2004; 2007) har några fler personer i denna undersökning uppgett att de har sålt sex (1,9% i relation till Svedin & Priebe 1,4%). När det gäller könsfördelningen, fler killar än tjejer, stämmer detta med Svedin och Priebe's studie. Vi menar att utifrån resultaten i denna studie och andra studier kan vi sluta oss till att mellan 1 och 2 % av svenska ungdomar på tredje årets sista termin på gymnasiet "säljer" sex och att det är flest killar som gör det. Ungdomarna i Jönköpings län utgör härvidlag inga undantag.

Om vi återgår till Moore och Rosenthals (2006) mer grundläggande frågor om ungdomars sexualitet kan vi först konstatera att vi måste diskutera den större toleransen för ungdomars sexuella utlevande. Den förändrade toleransen visar sig främst i svaren när det gäller att så många som 4 av 10 i undersökningsgruppen anser att man kan acceptera att andra utför sexuella tjänster mot ersättning. Ungdomarna själva har alltså en relativt liberal syn på utövandet av sex. I detta ingår också att ha sex med knullkompisar (kk), att visa upp sig på Internet och i mobiltelefonen. Det tangerar Moore och Rosentahls tredje fråga om vad den förändrade tekniken innebär för ungdomars (och vuxnas) sexualitet. Är ökningen av efterfrågan på tillgänglig pornografi en övergående fas eller kommer det att vara så också i framtiden? Vi ser att det finns en stor heterogenitet bland ungdomars sexuella utlevande. Många väljer att avstå sex till efter giftermål samtidigt som många prövar på sexuella aktiviteter i hög grad redan i tonåren, och så finns alla där emellan. Vi bör därför inte uttala oss om ungdomars sexualitet i svepande ordalag, utan vi måste precisera oss mer i grupper av ungdomar när vi uttalar oss.

Med det kommer vi in på frågan om de sexuellt mer utlevande/risktagande ungdomarna också har en stor social problematik. Det finns, om vi tittar på flera studier, en grupp som både lever ett påtagligt sexualiserat liv och har sociala problem; den grupp som vi valt att benämna som gruppen med överlevnadssexualitet. Men det verkar å andra sidan finnas en grupp som lever ut/tar risker sexuellt i hög grad, men som lever ett liv utan påtagliga sociala problem; dem som vi kallar ungdomar med sexuellt beroende. De lever i familjer utan större ekonomiska problem och går på de ordinarie programmen i gymnasieskolan.

En annan grupp som Svedin och Priebe pekar ut är invandrarungdomarna. I denna studie har hälften invandrarbakgrund och i förstudien har en av tio invandrarbakgrund. Det verkar som

om man generellt inte kan säga att ungdomar med invandrarbakgrund är vanligare bland dem som säljer sex, men att det finns lokala skillnader. I frågan om vilka undergrupper som finns bland dem som säljer sex kan vi i dag inte se tydliga tecken på det ena eller det andra. Troligt är att dessa ungdomar också är heterogena med avseende på socialt liv, men för att vara säker måste fler studier göras.

Men hur ska resultaten i denna och andra studier om ungdomar som säljer sex tolkas utifrån ett historiskt perspektiv? Är ungdomar mer sexuellt utlevande/risktagande i dag jämfört med tidigare? Troligtvis ja, om vi jämför med alla tider förutom 1970-talet. Enligt studier fanns det på 70-talet i Sverige en mer utlevande sexualitet bland ungdomar. Risker rörde sig då om könssjukdomar som gonorré och syfilis. Senare kom skräcken för AIDS och spridningen av herpes och ungdomarna blev mer försiktiga i sitt sexuella utlevande och nu lever ungdomarna mer sexuellt vidlyftigt igen. Är det då bra eller dåligt med denna utveckling? Vi ska inte gå in på detta mer än att säga att det naturligtvis finns både bra och dåliga sidor av att ungdomar i hög grad lever ut sin sexualitet. Ett sätt att studera detta fenomen vore att göra intervjuer med de ungdomar som är mer risktagande. Vad vi också kan fundera på utifrån resultaten är huruvida detta sexuella utlevande är en övergående fas eller om det tas med in i vuxenlivet. Kommer det i framtiden att finnas en grupp som lever med ett stort sexuellt risktagande, i "dåliga" sociala miljöer, och en grupp med sexuellt risktagande som lever i "vanliga" sociala miljöer, och vad innebär det i sin tur för samhällsutvecklingen? Ett sätt att studera detta är att göra en uppföljningsstudie om fem år. Ett annat sätt är kanske att fråga dem som levde ett sexuellt fritt och utlevande liv under 1970-talet hur deras sexualitet utvecklades under vuxenlivet.

Referenser

- Abelsson, J. & Hulusjö, A. (2008). *I sexualitetens gränstrakter - en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster*. Göteborg: Social Resursförvaltning.
- Bingham, C. R. & Crockett, L. J. (1996). Longitudinal adjustment patterns of boys and girls experiencing early, middle and late sexual intercourse. *Developmental Psychology*, 32, 647-658.
- Forsberg, M. (2005). *Ungdomar och sexualitet. En forskningsöversikt år 2005*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitutet.
- Forsberg, M. (2007). *Brunetter och Blondiner. Sex, relationer och tjejer i det mångkulturella Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Grytbakk, A. & Borgestrand, J. H. (2004). *Förelser i drift. Om ungdom under 18 år som säljer/bytter sexuella tjänster i Trondheim*. (No. 17). Trondheim: BUS midt-Norge.
- Häggström-Nordin, E. (2009). Ungdomars sexualvanor. In C. Magnusson, & Häggström-Nordin, E. (Ed.), *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Herlitz, C. A. & Ramstedt, K. (2005). Assessment of sexual behavior, sexual attitudes, and sexual risk in Sweden (1989-2003). *Archives of Sexual behavior*, 34, 219-229.
- Jessor, R. & Jessor, S. L. (1977). *Problem behavior and psychological development: A longitudinal study of youth*. New York: Academic Press.
- Magnusson, C. & Häggström-Nordin, E. (Ed.). (2009). *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Magnusson, C. (2009). Sexualitetens roll i tonårsutvecklingen ur ett psykologiskt perspektiv. In C. Magnusson, & Häggström-Nordin, E. (Ed.), *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Magnusson, C. (2009). Flickor med tidig sexuell debut i ett livsloppsperspektiv. In C. H.-N. Magnusson, E. (Ed.), *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Marston, C. & King, E. (2006). Factors that shape young people's sexual behaviour: a systematic review. *Lancet*, 368, 1581-1586.
- Moore, S. & Rosenthal, D. (2006). *Sexuality in Adolescence. Current trends*. London: Routledge.
- Näslund, J. & Ahlgren, T. (2006). Att sälja sex mot ersättning. En kartläggning av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex. Jönköping: Luppen kunskapscentrum.
- Sunwolf (2008). *Peer Groups. Expanding Our Study of Small Group Communication*. London: SAGE.
- Svedin, C. G. & Priebe, G. (2004). *Ungdomars sexualitet - attityder och erfarenheter*. (SoU 2004:71). Stockholm: Riksdagen.
- Svedin, C. G. & Priebe, G. (2007). Selling Sex in a Population-Based Study of High School Seniors in Sweden: Demographic and Psychosocial Correlates. *Arch Sex Behav*, 36, 21-32.
- Yin, R. K. (1994). *Case study research. Design and methods*. (Second ed.). Thousands Oak: SAGE.

ISSN: 1651-9175

Luppen kunskapscentrum Jönköpings län, Box 1026, 551 11 Jönköping
Tfn 036-10 13 32, fax 036-10 13 30, e-post: info@luppen.nu

www.luppen.nu